

HAKLIK NORBERT

Ferdinandy György: Álomtalanítás

Magyar Napló, 2015

Ferdinandy György *Álomtalanítás* című kötetének egyik darabjában írja: „...minden idegenbeszakadtnak nem két, hanem három hazája van. Nemcsak ez az ország, és nemcsak a másik, amit választott magának. Az a réges-régi, virtuális is, amit annak idején elhagyott.” Az író műveiben rendre vizuális gondolat példás tömörséggel foglalja össze a Ferdinandy-féle látásmód esszenciáját. Az 1956-ban kivándorolt, majd franciaországi és tengerentúli állomásokat követően ismét Magyarországon élő szerző könyveit forgatva ugyanis rendre e három haza folyamatos párbeszédéből csenhet el foszlányokat az olvasó.

Folyamatos párbeszéd ez, ugyanis az emlékezés aktusa Ferdinandy munkáiban nem narrációs eszköz, amely átjárást teremt a különféle idősíkok között, sem pedig tudatos nyomozás velejárója, amely valamiféle múltbéli titkot próbálna feltárni. Ferdinandy műveiben az emlékezés önkéntelen aktusként, a jelenvalóság megtapasztalásának és értelmezésének legegyszerűbb, reflexszerű eszközeként történik meg. Kettős tükör, amelyben az életút külhoni állomásain megesegettek és a Magyarországon történtek folyamatosan egymás kontextusában értelmeződnek, s mint az ideák árnyképei a platóni barlang falára, úgy vetülnek rá minderre egy harmadik, régen volt valóság képei: azé a Magyarorszáé, amelyet az író 1956-ban hátrahagyott, és amely anélkül változott át évtizedek során önmaga jelenkori variánsává, hogy annak az alkotó a tanúja lett volna.

Halk szavú a három hazának ez a Ferdinandy-féle diskurzusa. Nem csupán azért, mert a nosztalgiahoz nem a harsány, hanem a visszafogott hang illik inkább. Ám Ferdinandy takarékosága nemcsak abban nyilvánul meg, hogy az érzelmességet példás fegyelmettséggel óvja meg attól, hogy érzélgősségre csapjon át. A szerző ugyanis a cselekménnyel is óvatosan bánik: bár témái igencsak megkönnyítenék a dolgát, nem fest évtizedeken átívelő történelmi tablókat, országhatárokon átnyúló sorstragédiákat. Tablók helyett inkább szkeccsek

ezek az írások, és éppen ez a takarékoság, visszafogottság és szűkszavúság garantálja szuggesztivitásukat. Ferdinandy úgy építi fel történeteit, mint egy remek arányérzékkel megáldott filmes, aki mintha a vágóasztalnál még inkább otthon érezné magát, mint a rendezői székben. Anélkül teszi a történetet átélhetővé, hogy teljes egészében elmondaná azt, ehelyett inkább a drámai fordulópontokra összpontosít, és a szereplők sorsát, valamint a különböző idősíkokat összekapcsoló motívumok hálózatával kívánja összetartani a kompozíciót.

Ferdinándynál például az ötvenes évek életútrombolását nem fejezethossznyi korrajz mutatja be, hanem egy sezlonon zajló párbeszéd, amelynek női szereplője koronaőrből váltókezelővé deklaszszált apjáról kijelenti: „Piszok nagy szerencséje van!”, elvégre egyenruhás maradt (*A koronaőr lánya*). Az emberi élet mulandóságáról, valamint az emlékekben továbbélés ideiglenes voltáról pedig

nem filozófiai eszemputtatások valának, hanem a *Nagyapa* című novella, amely a Budapest elleni légitámadások áldozatául esett nagyszülőök életének és halálának történetéhez odabiggyeszti annak aprólékos leírását is, mi történt maradványaikkal, a bombatölcsérbe temetett holttestek exhumálásától kezdve egészen odáig, hogy az állam által eladott temető új tulajdonosa leromboltatja a kriptát, ahol addigra a néhai nagyszülőök-

ből csupán egyetlen lábszárcsont maradt. Arról pedig, hogy a sarajevói pisztolylövésekkel kezdődött 20. század az országhatárokkal együtt hogyan szabdalt szét családokat is, nem nagyrealista családregényben vall Ferdinandy, hanem *A baumeister családja* című kisprózában, amely családi pletykák, külföldről küldött képeslapok, fényképek és egy posztumusz levél alapján vázolja fel a kontinenseken átnyúló szétszóratás vaktérképét. E takarékos vonalakkal építkező korrajz színárnyalatainak hitelességét pedig olyan, az ábrázolt időszakra nagyon is jellemző, ma már anakronizmusként ható szavak szavatolják, mint a „drukker”, a „háré” a „csónaci” vagy éppen a „krepptalpú csuka”.

Az *Álomtalanítás*ban arra is akad példa, hogy akasztják a hóhért: a szülőhazájába visszatért elbeszélő a trópusokról magával hozott hitves beilleszkedési kísérleteinek példáján keresztül vizsgálja az emigráns bájos-esetlen botladozását egy újszerű, idegen világban (*Daily [Déli] News*), míg *Az utolsó esély* egy, a kubai feleség és francia vendégek társaságában tett párkányi kirándulás ürügyén világít rá arra, hogy közép-európai nosztalgiáink és tragédiáink mennyire értelmezhetetlenek lehetnek a távolról jöttek számára. Szintén a közép-európaiság élményének novellába fogalmazására tett kísérlet az *Öff mélánzsé*, amely egy bulgáriai írói fellépés apropóján, Kosztolányi *A bolgár kalauz* című klasszikusát újrarahangszerelve idézi fel az elbeszélő életútjának bolgár szereplőit. A novelláskötet második, *Hová lesz a menés?* című ciklusa az imént idézett három darabon túl is bővelkedik olyan szövegekben, amelyek éppen az utazás aktusa révén teremtenek alkalmat arra, hogy a narrátor újabb perspektívából tekinthessen vissza kalandozásaira a három haza között. A kötet – hogy Ferdinandy saját szavaival éljek – „műfajtalankodásába” pedig az is belefér, hogy egy franciaországi felolvasókörútról szóló beszámolóban az első emigránsévekről szóló

viszsaemlékezés mellett a Kukorelly Endre *Ország-házi divatok* című könyvéről szóló reflexiók is helyet kapjanak.

És közben mindezek a látszólag saját életüket élő szálak összeállnak egyetlen élettörténet-szövevédkké. Ferdinandy ugyanis mintha novellákként írná meg saját monumentális önéletrajzi regényét, és az *Álomtalanítás* ehhez tesz hozzá egy újabb fejezetet. A Ferdinandy György életművében járatos olvasók számára akár az is izgalmas szellemi kalandot jelenthet, hogy összeolvassák az új novelláskönyvben szereplő darabokat az azonos történeteket felidéző korábbi írásokkal. Az *Álomtalanítás* erre is számtalan lehetőséget kínál (mint például amikor a *Sweet home* zárlatában az író felidézti azt a történetet, amely a három évvel korábban megjelent, a *Pók a víz alatt* című novelláskönyv címadó darabjának témájául szolgált).

Az *Álomtalanítás* révén tehát újabb állomáshellyel és lehetséges átszállási ponttal gyarapodott a Ferdinandy-művek hálózata. Újabb felvétel ez a három haza folyamatos párbeszédéről, amelynek hangjai mind többek számára lehetnek ismerősek a magyarság ismét külföldi felé távoluló univerzumában.

KERESSE AZ
ÜNNEPI KÖNYVHÉTEN
A RÁCIÓ KIADÓ
ÚJ KÖTETEIT!

